

**Саха литературатыгар государственнай олимпиада
түмүктүүр түһүмэбин соруудахтарын толорууга ыйыылар
(2020-2021 үө.дь.)**

9 кылаас

Сабалыах иннинэ үлэ тас (титульнай) лиинин толор. Онуоха улууһун, оскуолан, предметин аатын уонна бэйэн араспаанньабын, ааккын, олимпиадаба бэлэмнээбит учууталыҥ аатын толору ый.

2020-2021 үө.дь. саха литературатыгар государственнай олимпиада түмүктүүр түһүмэбэ икки чаастан турар. Соруудахтар саха суруйааччыларын, кинилэр айымньыларын, айымньылар суруллубут историяларын, литература теориятын билиини ирдииллэр, ону тэнэ толкуйдуур, ырытар, айар дьобургун сыаналыыбыт.

Олимпиада соруудахтарын толорууга уопсайа **3 чаас** бэриллэр.

В сорудах 4 блоктаах:

Тургутук

Литература теорията

Саха литературатын историята, аабы уопсай култууратыгар сорудах

Хоһоон ырытыыта

В2, В3 - бу соруудахтарга айымньы тиэкиин, литература историятын уонна теориятын билиигин көрдөрөбүн. Эппиэти чуолкайдык, кылгастык биэрэргэ дьулус.

В4 - сорудахха айымньыны сатаан тэннээн ырытар, сыаналыыр дьобургун бэрибэркэлиир сыаллаах. Бэриллит хоһооннору тэннээн толору ырыт, тылын-өһүн, тутулун, ньымаларын ыйарын, бэлиэтиирин ирдэнэр.

Саамай үчүгэй үлэ **65 баалынан** сыаналанар.

С сорудах – айар дьобургун көрдөрөр. Бэриллит тиэмэбэ тэттик кээмэйдээх хоһоонно суруй.

Манньык ирдэбилинэн сыаналанар:

1. Тиэмэ төһө арыллыбыта - 5 б.
2. Идея баара, проблема көтөбүллүүтэ - 5 б.
3. Айар талаан, суруйар дьобур - 10 б.
4. Айымньы түмүгэ - 5б.
5. Үлэ суруллубут тыла тупсаҕайа, баайа, суруйуу истиилэ, ойуулуур-дьүһүннүүр ньымалары туттуу - 5 б.
6. Саха тылын суругун быраабылатын билии (синтаксис, морфология, орфография, пунктуация) - 5 б.

Бу сорудах уопсай баала 35

Соруудахтары толорууга 3 чаас бэриллэр!

Ситиһини бабарабыт!

Саха литературатыгар государственной олимпиада (2021 үө.дь.)
Түмүктүүр туһумэх сорудахтара
9 кылаас

В 1. Литератураны билиигэ уопсай тургутук. Сорудахтары болбойон аах, сөптөөх эппиэти бэлиэтээ (5 баал).

1) Суруйааччылары быһаар:

А.	Д.К. Сивцев	1. Лирик поэт
Б.	Л.А. Попов	2. Репрессияламмыт суруйааччы
В.	А.И. Софронов	3. Прозаик
Г.	К.О. Гаврилов	4. Народнай поэт

2) Айымньы литература ханнык жанра буоларын быһаар:

А.	“Таптыабын ийэни”	1. Кэпсээн
Б.	“Тулаайах оҕо”	2. Лирика
В.	“Куһаҕан тыын”	3. Драма
Г.	“Ачаа”	4. Роман

3) Суруйааччы псевдонимын ый:

А.	“Чабылҕан”	1. И.Е. Винокуров
Б.	“Күннүк Уурастырап”	2. Д.К. Сивцев
В.	“Чысхаан”	3. В.М. Новиков
Г.	“Суорун Омоллоон”	4. Н.М. Заболоцкай

4) Айымньы автора кимий:

А.	“Алдьархай”	1. Н.А. Лугинов
Б.	“Иирбит Ньюкуус”	2. П.А. Ойуунускай
В.	“Кустук”	3. Н.Д. Неустроев
Г.	“Ыйдана”	4. Н.Е. Мординов

5) Саха литературатыгар маһнайгы роман автора:

А.	Софрон Данилов
Б.	Николай Якутскай
В.	Эрилик Эристиин
Г.	Амма Аччыгыйа

В 2. Литература теориятын билини тургутар ыйытыга хоруйдаа (20 баал):

- 1) Инверсия диэн тугуй? Уус-уран айымньыттан холобурдаа.
- 2) Суруйааччы маастарыстыбата диэн тугун быһаар.
- 3) Эпос, лирика, драма уратыларын быһаар, холобурдаа.
- 4) Роман диэн тугуй, быһаарыытын биэр. Ааттаталаа.

В 3. Литература историятын билингэ, аабыы уопсай культуратыгар соридахтар (15 баал):

- 1) **Ханнык герой мэтириэтэй?** “Сирэйин-харабын өйдөөн одуулаан көрбүтүм: үмүрүйбүт собус туруору сүүстээх эбит, баттаба, туртайан баран, тыымпы күөлүм хагдарыйбыт хамыһын дьүүһүнүн курдук саһаран эрэр, уһун собус субуруйбут муруннааба, боруоска табах симиллэн, бордугунаһ тыастаах буолбут, ымайбыт уоһун иһигэр аһыйах аһай тиистээх, сэнийэтигэр си буолуохтааһар сэбирийбит бытыктаах эбит. Сирэйэ буоллабына, күн уота сиэн, тыал быһыта сынньан, кэриэрэн, дьэс алтанын курдук, саһаран хаалбыт. Тугуттан даһаны хараба ыраас, сытыы эбит. Кэпсэттэбинэ, киһи сирэйин утары көрбөт идэлээх, ол-бу диэки элээр-мэлээр көрө олоһор үгэстээх киһи эбит”. **Айымньы аата, автора.**
- 2) **Ханнык айымньыттан ылыллыбыт этииний?** “... Кыһа аргый хоруйдаата: Айы аһын аһаамынабын”. **Айымньы аата, автора.**
- 3) **Быһа тардыыны аах. Айымньы авторын, аатын ый:**
“Хампа наһыл тыа, им-һым баран, сүүһүн аннынан көрөн сургуллан турда. Көстөр ыырым, дойдум бүтүннүү даһаны, ыйытан баран ылыммыкка дылы, ылы-чып барда. Күнүс оболор сөтүөлээн аймыр уулара, таас кыырмаһын курдук өрө сандаара ыһыллара тохтоон, үөл-дьүөл буолан, лункуран сытта. Сайылык буор сыбахтаах балаһаннара кыччаан, намтаан, күнүс көрбөтөх киһи манна ыал баар буолуо дуо диэх курдук, инэн-сүтэн, күл курдук боруһан, хаптаһан тураллар. Онуоха дьон баарын соруйан биллэрээри гыммытты, арай илин ыал түптэлэрин буруота ордук сырдаан, көбөрөн тыа баһынан, халлаан сиигин курдук, унаарыйа сыыйыллан турбута”.

В 4. Тылбааны тэнээ. Уратылаар, майгыннаар өрүттэрин ый. Хоһоон тутулун, уобарастаанынын, сүрүн матыыптарын туһунан тугу этиэххэ сөбүй?

А.С. Пушкин	П.А. Ойуунускай
Туча	Былыт
Последняя туча рассеянной бури! Одна ты несешься по ясной лазури, Одна ты наводишь унылую тень, Одна ты печалишь ликующий день.	Астыбыт буурбабыт быстыбыт былыта, Алаарар халлааммар хараара көтөннүн, Санааны санныытар күлүгүн түстэ, Сандаарар-күндээрэр күммүтүн сапта.
Ты небо недавно кругом облежала, И молния грозно тебя обвивала; И ты издавала таинственный гром И алчную землю поила дождем.	Өрөгөй көтүүгэр халлааммын хаххалаан, Өргөннөөх чабылбан таннары дапсыйан, Дорбоонноох этиним дарбаана ыллаан. Долгуннаах ардабым дохсуннук түстэ.
Довольно, сокройся! Пора миновалась, Земля освежилась, и буря промчалась, И ветер, лаская листочки древес, Тебя с успокоенных гонит небес.	Быданар-быстаахтыыр кэмнэрин кэллилэр, Быйаннаах сирдэрим чэлгийэн эрэллэр, Көбөрөр мутукчам долгуйа хамныыр, Күүрээnnээх салгыным үүрээnnэ турда.

С соруудах. “Төрөөбүт дойдуга таптал, бэринилээх буолуу» диэн темаба кылгас кээмэйдээх хоһоонно суруй **(35 баал)**.